

CRISI, DESLABORALITZACIÓ I COOPERATIVES: UNA REFLEXIÓ NECESSÀRIA

Josep Edo Puertas
Economista

Paul Singer.

Ens diuen que estem vivint una crisi que era difícil preveure, i pot ser cert, però també ho és que podíem conèixer molt bé els seus efectes abans que arribés. Tots havíem estat veient com a espectadors privilegiats les repetides crisis que patien els països latinoamericans durant les últimes dècades del segle xx. L'any 2015 Paul Singer ens ho recordava en una de les sessions del Congrés Internacional de Cooperatives i Economia Social i Solidària, celebrat a Santiago de Xile.

Llatinoamèrica, –començant a Brasil i acabant anys després a l'Argentina–, va viure una crisi generalitzada com la que més tard es produiria als Estats Units i Europa i, com aquí, els efectes econòmics i socials sobre la població d'aquells països van ser devastadors. Milions de persones, a un nivell desconegut fins aleshores, perderen la feina i simultàniament els desnonaments van deixar sense casa milers de famílies. El nombre de persones que vivien al carrer va superar qualsevol xifra imaginable. L'any 2001, la situació viscuda a Brasil es va repetir a l'Argentina. Durant aquest període, un dels pocs aspectes positius que es van viure, diu Paul Singer, va ser la creació de cooperatives de treball, com a eina d'organització i autogestió dels treballadors.

Per als qui creuen que les crisis són inequívocs senyals del proper col·lapse del capitalisme, aquest començament de segle va ser un no parar. No caldria aturar-nos massa a comentar-ho, si no fos que mentre elucubrem sobre l'enlluernador però improbable col·lapse fulminant del capitalisme, ens oblidem de que cada crisi és una derrota real de les classes populars, en la qual es perden drets socials guanyats durament al llarg dels anys.

I en aquest sentit, aquesta crisi no ha tingut una sortida diferent a les anteriors, i les polítiques que s'han aplicat, lluny de reestructurar el sistema financer, causant i motor del desastre, es van centrar en la política laboral i els drets socials per així traslladar-ne els costos a les classes populars.

Un dels efectes més rellevants, tal com va succeir a Amèrica Llatina, ha estat l'anomenada *deslaboralització*, que de retruc ha portat precarietat laboral, baixada de salaris i drenatge de recursos per mantenir l'estat del benestar.

La deslaborització consisteix a externalitzar la contractació laboral i realitzar els treballs propis de l'empresa mitjançant contractes de naturalesa mercantil o civil que permeten aconseguir una reducció de costos socials i una pèrdua de drets dels treballadors.

No és el resultat de l'acció de forces espontànies i impredecibles, sinó d'una política estudiada i coherent aplicada mitjançant una acció empresarial, elaborada amb caràcter general i sistemàtic.

Ja abans de la crisi, el sector públic va ser el banc de proves d'aquesta política. Seguint idees ultraliberals, que l'esquerra va assumir sense cap incomoditat, va aparèixer la prèdica sobre la necessitat d'externalitzar la prestació de serveis per part de les administracions. La raó era una pretesa ineficàcia i baixa productivitat del sector públic per actuar en l'àmbit del mercat. A quasi totes les administracions va entrar la dèria de que s'havia de reduir el personal al seu càrrec, encara que per aconseguir-ho fos necessari contractar, en alguns casos a cost més elevat, empreses externes. Els serveis externalitzats podien ser més cars o de menys qualitat, però tothom deia que eren més eficients.

La reducció de despeses de personal de les administracions públiques es va portar a uns nivells que cap empresa mercantil hagués pogut assumir sense, en alguns casos, posar en risc la seva viabilitat. Així es va aconseguir el primer objectiu: tothom donava per cert, quasi sempre sense cap evidència empírica, que el sector públic era ineficient i calia reduir el seu personal tant com es pogués.

Aleshores va arribar el punt de traslladar aquesta política d'externalització a les empreses mercantils i la crisi va assenyalar el moment oportú per dur-la a terme. Només calia trobar les formes contractuals adients, i qualsevol alternativa al contracte laboral era bona. Es van triar el que els experts descriuen com «figures jurídiques frontereres amb el contracte de treball destinades a donar cobertura a la realització de l'activitat laboral com si fos realitzada per un tercer aliè a l'empresa utilitzant contractes difusos i inconcrets que estableixen zones jurídiques de qualificació dubtosa».

La figura jurídica que s'ajustava més a aquest criteri i que més freqüentment utilitzada va ser la del treballador autònom que es va adoptar de forma generalitzada encara que no va ser l'única: els contractes de realització d'obra o servei, l'arrendament de serveis o els contractes societaris, entre els quals estan les societats cooperatives, van ser bons instruments per assolir el fi que es perseguia.

Totes aquestes formes jurídiques tenen en comú permetre una contractació amb costos menors, ja que com no es tracta de veritables empreses, sinó d'entelèquies jurídiques sota les quals només hi ha treball, no han de suportar despeses d'estructura que disminueixin l'estalvi que prové totalment de la reducció de costos laborals. L'autoexplotació i la reducció de contribucions socials són les fonts d'aquest estalvi del qual s'aprofita exclusivament l'empresari contractador.

La independència i capacitat d'autoorganització del treball que es pressuposa que té qualsevol empresari no planteja cap problema a qui contracta ja que «tenen poders contractuals hegemònics, dins de la regulació legal, i poden assegurar per

la seva dependència socioeconòmica la suficient subjecció del contractista autònom a les seves directrius»

Les cooperatives, en moltes ocasions, han estat una forma jurídica especialment adaptable per ser utilitzades com a instrument d'aquesta deslaborització. Una instrumentalització que no ens hauria de sorprendre perquè no és nova. Experiències anteriors no en falten i el mateix Paul Singer explica com al Brasil alguns sindicats patronals van adoptar la forma jurídica de cooperativa per dur a terme de manera «més discreta» les seves activitats.

Les cooperatives no han estat l'únic ni el més important instrument jurídic de deslaborització i, per tant, no es pot dir que siguin el problema. Però el moviment cooperatiu forma part del problema i per això mateix hem de dir que el cooperativisme té un problema.

Els actuals set principis cooperatius establerts per l'ACI són massa inconcrets per regular una forma organitzativa de base solidària. Les cooperatives van néixer abans que les societats anònimes i Marx va veure en unes i altres l'instrument sobre el qual construir una relació econòmica més justa i solidària. Però això passava a mitjans del segle XIX i avui ni el capitalisme ni els models de gestió empresarial són els mateixos.

Les cooperatives tenen el repte d'organitzar-se, no tan sols per deixar de ser instrument de precarització del treball, sinó per ser instrument de transformació social. Per fer-ho, és necessària una reflexió en profunditat sobre el moviment cooperatiu i clares propostes de canvi, que pel bé de les mateixes cooperatives no haurien de trigar a fer-se.

Valors i preus
cooperatius

arç
COOPERATIVA

**Les assegurances
també poden ser
ètiques.**

**Més de 1.850 cooperatives
assegurades**

www.arccoop.coop

